

ПЕРЦЕПТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОСОДИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК СУЧАСНОГО ПОЕТИЧНОГО МОВЛЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ АМЕРИКАНСЬКИХ ВІРШОВАНИХ ТЕКСТІВ)

Статтю присвячено дослідженню просодичних характеристик поетичного мовлення на матеріалі американських пост-модерністських віршованих текстів у їх звуковій реалізації. У статті описано результати аудиторського аналізу, а саме особливості паузації, мелодики й темпу, які є визначальними у формуванні ритмічності сучасного поетичного мовлення.

Ключові слова: перцептивний аналіз, віршований текст, поетичне мовлення, ритм.

Забужанская И. Д. Перцептивный анализ просодических характеристик современной поэтической речи (на материале американских стихотворных текстов). – Статья.

Статья посвящена исследованию просодических характеристик поэтической речи на материале американских пост-модернистских стихотворных текстов в их звуковой реализации. В статье описаны результаты аудиторского анализа, а именно особенности паузации, мелодики и темпа, которые являются определяющими в формировании ритмичности современной поэтической речи.

Ключевые слова: перцептивный анализ, стихотворный текст, поэтическая речь, ритм.

Zabuzhanska I. D. Perceptive analysis of prosodic features of modern poetic speech (on the American poetic texts). – Article.

The article investigates the prosodic features of poetic speech on the material of the American post-modernist poetic texts in their sound implementation. The article presents the results of the auditor's analysis, namely the features of the pausation, melody and tempo, which are dominant in the rhythmization of the modern poetic speech.

Key words: perceptive analysis, poetic text, poetic speech, rhythm.

Постановка проблеми. Перцептивний аналіз усного мовлення є необхідним складником експериментально-фонетичних досліджень, адже він дає змогу провести багатосторонній і багатофакторний аналіз матеріалу. Більше того, на основі експертних оцінок аудиторів-фонетистів можливо уникнути суб'єктивізму в дослідженні феномена ритмічної організації сучасного англomовного поетичного мовлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед сталих ритмоутворюючих просодичних засобів у поетичному мовленні, за якими визначаються просодична сумірність чи подібність ритмічних одиниць та способи їх структурної організації, найсуттєвішими виступають тривалість, наголос, тональний діапазон і темп читання [1; 3, с. 99]. Вони є варіативними в прочитанні віршованих текстів [4, с. 956], а також перцептивними корелятами таких когнітивних факторів ритму, як рух, баланс, динаміка й сила [8].

Метою статті є виклад результатів проведення перцептивного аналізу віршованих текстів американського постмодернізму в авторській реалізації. Завданням є характеристика особливостей пауз, їх тривалості й функціональних типів, особливостей мелодики та специфіки темпу сучасного поетичного мовлення.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо спочатку паузальне оформлення сучасного поетичного мовлення. Одним із завдань аудиторів-фонетистів у контексті нашого дослідження було встановлення специфіки пауз, що полягало у визначенні перцептивної тривалості, типу пауз, виявленні характеру їх дистрибуції та функціонування в сучасному поетичному мовленні.

Незважаючи на те, що триступінчата шкала розрізнення пауз (короткі, середні, довгі) забезпе-

чує стабільність перцептивних оцінок [7, с. 216], нами було введено додаткову диференціацію крайніх членів. Отже, ми отримали таку градацію типів паузи: надкоротка/коротка, середня, довга/наддовга. Ці дії зумовлювались метою отримання більш точних відмінностей.

Паузальне оформлення синтагм сучасного поетичного мовлення має свої особливості, детально розглянуті нижче.

У процесі дослідження римованого тексту на прикладі творчого доробку Г. Немерова «The Goose Fish» помічаємо, що текст має об'ємно-прагматичне членування, оскільки організований у строфи, кожна з яких складається з 9 рядків, що римуються. Рядок містить від однієї до трьох синтагм. На кінці рядків у більшості випадків спостерігається наявність паузи. Однак там, де рядок складався з двох чи трьох синтагм, які позначали або відокремлену обставину, або частину складнопідрядного речення, аудиторі-фонетисти відзначили наявність коротких (/) і середніх (//) за тривалістю пауз. Таким чином, у наведеному нижче римованому віршованому тексті спостерігається чергування довгих пауз (///) із середніми й короткими:

*On the long shore, / lit by the moon
To show them properly alone, //
Two lovers suddenly embraced /
So that their shadows were as one. //
The ordinary night was graced
For them by the swift tide of blood /
That silently they took at flood, //
And for a little time they prized
Themselves emparadised. /// [10, с. 11].*

Діаметрально протилежним щодо свого паузального оформлення виявився віршований текст «The Whiteread Walk», який вимовлявся без пер-

цептивно помітних пауз. Аудитори-фонетисти виокремили лише чотири паузи, які, за їх твердженням, були надкороткими (}), а також співпадали з дихальними паузами. Інформація в тексті, що звучить, подається поетом миттєво. Складається враження, що ця інформація розрахована не на переосмислення, а на швидку реакцію [2, с. 241]. Більше того, віршований текст є апунктуаційним, що в загальному уявленні створює ефект потоку свідомості:

Monumental the lacunae between illbiquitous promenaders down to the Square past the Open 24 Hours as social forms of grieving we are prohibited } this is the remix the new glitch has been recalled } melancholy of luscious Pictober the fall of the phenomenon into the iris back with another one of those Return of the Flaneur as hardcore Autumnophage } echolocation always places you in a different country } the cure is beats per minute bad year in Brooklyn Bombs Over Baghdad the negative needs no introduction and/or here we go! [9, с. 159].

Іншу тенденцію демонструють віршовані тексти, розбиті на рядки різної складової наповненості. Прикладом такого є вірш «Year Zero», написаний Г. Немеровим. Кожен рядок є реченням, що виражає закінчену думку. Кожні чотири рядки відокремлені графічно лінією, яка ніби відрізає попередні рядки. В аналізованому фрагменті відзначимо, що всі фінальні синтагми оформлюються наддовгими паузами. Складається враження, ніби функціонування наддовгих пауз залучає читача до декодування авторського повідомлення, навмисне дає читачеві час сприйняти, зрозуміти й інтерпретувати повідомлення. Більше того, фінальна синтагма в строфі позначається наявністю наддовгої паузи, яка, на переконання аудиторів-фонетистів, є значно довшою, ніж ті наддовгі паузи, що функціонують у фіналі синтагм, які завершують рядок. Таким чином, наявність «наднаддовгої» паузи корелює з графічним зображенням відмежування у вигляді лінії. Усе це надає читачеві додатковий час для концентрації своїх мисленневих процесів над інтерпретацією авторської інтенції:

Paused at the edge of the tub } turning away wanting to be seen. ///

Morning apartment where the light has lost its yellow at the moment of the sign. ///

Turns away } wants to be seen. ///

Just then you turned to look / – a sweetness with a hook on either hand. /// [9, с. 161].

Відомий американський постмодерністський поет Д.Е. Пауелл пише й озвучує в схожій стильовій манері. У наведеному вище фрагменті віршованого тексту можна помітити певну тенденцію. Д.Е. Пауелл відомий своїми винахідливими, синтаксично довгими віршами, які часто не мають назви. Цей своєрідний вибір поет аргументує тим, що, роблячи рядок довшим, він наче надає йому

більше дихання, таким чином даючи трохи більше життя тим людям, чиє життя було дуже коротким (поет був ВІЛ-позитивним, що вплинуло на стиль написання його творів):

crunching out through the yawping woods. } with his terrier //

legs spindled as muskets. // his slight chest } heaves. his slender derriere }

a pale chalkmark among the birches. // for a time he sits and smokes }

scratching the curious brown dog behind its ears. } – then snow } [9, с. 71].

Аналіз перцептивної тривалості пауз у цьому фрагменті свідчить про чергування коротких і довгих пауз:

and the whiteness covers them } almost completely. } almost //

far enough away } from this moon | and those rabbits // and the geese [9, с. 71].

В аналізованому прикладі акцентуємо увагу на тому, що в сучасному поетичному мовленні паузи не є суворо впорядкованими та не керуються ні законами метричної організації, ні законами рими. Останній рядок віршованого тексту є кульмінаційним, складається із чотирьох синтагм, які відокремлюються одна від одної спочатку короткою, потім середньою, потім довгою та зрештою наддовгою паузами. Результати дослідження суперечать твердженню, що у віршованому тексті всі паузи суворо впорядковані й чітко організовані в часі [6, с. 475].

Творчість К. Голдсмита, одного із засновників концептуальної поезії, досліджувалась нами в контексті його творчого доробку під назвою «Page One». Згідно з твердженням самого автора, він є найнуднішим поетом. А журнал «The New Yorker» зазначав, що він був одним із поетів, який вирішив започаткувати революційний поетичний рух, що називався «некреативним написанням».

У контексті дослідження зазначимо, що концептуальна поезія К. Голдсмита характеризується певними паузальними особливостями. Зокрема, текст вимовляється в пришвидшеному темпі, оскільки основне завдання – повідомити читача про події, які трапились у Грузії, пов'язані з терористичними актами. Текст розрахований на швидке сприйняття та миттєве реагування. Аудитори-фонетисти вказали на переважання коротких пауз над середніми. У фрагменті було помітно лише два випадки використання середніх пауз. Поет інколи розриває синтагми короткими паузами задля досягнення прагматичного ефекту. Ці паузи є психологічними, їх мета – привернути читачку увагу до інформації, що повідомляється:

That someone wanted to sell several pounds of high-grade uranium } for \$ 100 000 [9, с. 353].

That one of the sellers was reportedly a Georgia } Army officer [9, с. 353].

У наведених прикладах спостерігаємо, що поет робить внутрішньосингаменну паузу, таким чином розриваючи смислову одиницю. Такі його дії мають очевидне прагматичне підґрунтя, оскільки митець активно використовує паузу для виділення ключових слів повідомлення.

Узагальнення результатів аудитивного аналізу щодо паузальної специфіки сучасного поетичного мовлення уможливило нас стверджувати, що сучасне поетичне мовлення характеризується особливостями паузації, яка полягає в чергуванні пауз різної тривалості в межах одного віршованого тексту, що саме створює ефект упорядкованості, або співмірності. Саме завдяки специфіці розташування різнотривалих пауз створюється ритмічність тексту.

Фіксовані ж аудитором-фонетистами паузи як пограничні сигнали строф характеризуються різною тривалістю.

Проведений аудитивний аналіз темпоральних характеристик дає підстави спростити твердження про те, що пауза є досить надійним критерієм сегментації сучасного американського постмодерністського віршованого тексту на смислові одиниці [5, с. 66]. Зазначимо, що сучасне поетичне мовлення характеризується широким арсеналом пауз, які в більшості випадків є поліфункціональними.

Далі розглянемо *особливості мелодики*. Дослідження тональних особливостей сучасного поетичного мовлення полягало в кваліфікації тону, який аудитор-фонетисти характеризували як спадний, висхідний, рівний. Варто зазначити, що, незважаючи на розгалужену систему тонів в англійській мові, у контексті нашого дослідження ми обрали лише ті прості тони, які, як відомо, характеризуються тональними змінами в одному напрямі (вверх, вниз або ж уперед) та є мовленнєвими універсалами [1, с. 27]. Вони, як уже зазначалось, є просодичними корелятами такого когнітивного фактора ритму, як напрям. Ритмоторча функція мелодики полягає в чергуванні схожих мелодійних моделей на певних відрізках мовлення.

Результати експертної оцінки тональних характеристик озвучених віршованих текстів вказують на переважання рекурентності спадного тону (↓), який переважно чергується з висхідним мелодійним контуром (↑), що ілюструємо за допомогою такого прикладу:

*On the long shore ↑, lit by the moon ↑
To show them properly alone, ↓
Two lovers suddenly embraced ↑
So that their shadows were as one. ↓* [10, с. 7].

Наведені особливості тонального чергування мелодійних контурів загалом типові для римованих віршованих текстів.

У неримованих озвучених верлібрах спостерігається чергування спадного мелодійного кон-

туру (↓) з рівним (→), що демонструємо таким фрагментом:

*The code →
consists in noticing ↓
the particular shade →
of the staircase ↓* [11].

Згідно з даними перцептивного аналізу щодо співпадіння ритмомелодики й пунктуації віршованого тексту варто зазначити, що в багатьох випадках фінальні синтагми, які передають закінчену думку та пунктуаційно оформлюються крапкою, часто оформлені висхідним мелодійним контуром. Водночас загальні питання часто оформлюються низхідним тоном, що загалом суперечить іконічному кодуванню цих значень просодичними засобами. Це, вочевидь, пов'язано з мисленнєвими процесами.

Наостанок розгляду потребує *темпова характеристика*. У контексті слухового аналізу неабияке значення надавалось опису темпоральної реалізації сучасного поетичного мовлення з огляду на специфіку його функціонування на перцептивному рівні.

З огляду на прийняті темпоральні контрасти, а саме повільний, уповільнений, помірний, прискорений і швидкий, аудитор-фонетисти зазначили, що сучасному поетичному мовленню притаманні всі темпові контрасти. Різноманіття форм постмодерністської поезії відповідає різноманіттю темпових реалізацій віршованих текстів. Цікаво зазначити, що для конвенційних римованих текстів характерне чергування двох видів темпу, наприклад помірного та пришвидшеного (уповільненого й пришвидшеного). Аудитор-фонетисти виявили також, що темп може бути неоднорідним навіть у межах одного віршованого тексту. Звучання віршованого тексту від початку до кінця з урахуванням темпових змін переходить спочатку від помірного до прискореного, а потім до уповільненого. Перепади темпу зумовлюються необхідністю позначення більшої інформаційної насиченості певних елементів віршованого тексту. Експериментальні, а також апунктуаційні віршовані тексти характеризуються наявністю стабільного темпу протягом усього часу їх реалізації.

Реалізація віршованого тексту «Year Zero» [9, с. 161] характеризується наявністю прискореного темпу, що пояснюється тим, що кожен рядок є складною синтагмою, елементарною дискурсивною одиницею, реалізація якої є окремим ілюктивним актом. Рядок вимовляється прискореним темпом у поєднанні з наддовгою паузою у фінальній синтагмі з метою декодувати повідомлення повністю.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інтегральна картина сучасного поетичного мовлення на основі перцептивного аналізу дає змогу стверджувати, що саме завдяки таким

просодичним засобам, як функціонування мелодики, темп і паузація, які поет уміло використовує під час реалізації віршованого тексту, створюється відчуття впорядкованості й співмірності, тобто

ритмічності поетичного мовлення. Перспективним у подальшому вважаємо аналіз вияву акустичних корелятивів зазначених просодичних ознак поетичного мовлення.

Література

1. Антипова А.М. Ритмическая система английской речи / А.М. Антипова. – М. : Высшая школа, 1984. – 118 с.
2. Бабелюк О.А. Принципи постмодерністського текстотворення сучасної американської прози малої форми : [монографія] / О.А. Бабелюк. – К. ; Дрогобич : Вимір, 2009. – 296 с.
3. Бишук Г.В. Ритмічна модель англomовного художнього тексту (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі соціально-психологічних оповідань письменників ХХ ст.) : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Г.В. Бишук ; Київський нац. лінгвіст. ун-т. – К., 2003. – 208 с.
4. Гусева Т.В. Просодия ранней лирики Генриха Гейне / Т.В. Гусева // Лингвистическая полифония : сб. статей в честь юбилея проф. Р.К. Потаповой / отв. ред. В.А. Виноградов. – М. : Языки славянский культур, 2007. – С. 947–959.
5. Рассказы о сновидениях: корпусное исследование устного русского дискурса / под ред. А.А. Кибрика и В.И. Подлеской. – М. : Языки славянских культур, 2009. – 734 с.
6. Мирианашвили М.Г. Значение звучащего и незвучащего времени для ритмической организации синтагмы / М.Г. Мирианашвили // Лингвистическая полифония : сб. статей в честь юбилея проф. Р.К. Потаповой / отв. ред. В.А. Виноградов. – М. : Языки славянский культур, 2007. – С. 474–478.
7. Потапова Р.К. Речевая коммуникация: от звука к высказыванию / Р.К. Потапова, В.В. Потапов. – М. : Языки славянских культур, 2012. – 464 с.
8. Lilja E. Principles of Rhythm. Temporal and Spatial Aspects/ E. Lilja [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academia.edu>.

Джерела ілюстративного матеріалу

9. Rankie C. American Poets in the 21st Century. The New Poetics / C. Rankine, L. Sewell. – Middletown : Wesleyan University Press, 2007. – 400 p.
10. Nemerov H. A Howard Nemerov Reader / H. Nemerov. – Columbia : University of Missouri Press, 1993. – 552 p.
11. Guest B. Poems & Poets. American Poetry Foundation / B. Guest [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.poetryfoundation.org.

УДК 811.111'373

Загребельная Н. В.

НОМИНАТИВНЫЙ АСПЕКТ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ «ВОДНОЕ ТРАНСПОРТНОЕ СРЕДСТВО» (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ НОМИНАЦИЙ КРУИЗНЫХ ЛАЙНЕРОВ)

Статья посвящена исследованию номинативных особенностей элементов лексико-семантического поля «водное транспортное средство» в английском языке на материале номинаций круизных лайнеров. В работе рассматриваются основные подходы к изучению номинативных процессов в языке, а также анализируются мотивационные признаки исследуемых номинаций.

Ключевые слова: лексико-семантическое поле, номинация, мотивационный признак.

Загребельна Н. В. Номінативний аспект лексико-семантичного поля «водний транспортний засіб» (на матеріалі англomовних номінацій круїзних лайнерів) – Стаття.

Статтю присвячено дослідженню номінативних особливостей елементів лексико-семантичного поля «водний транспортний засіб» в англійській мові на матеріалі номінацій круїзних лайнерів. У роботі розглядаються основні підходи до вивчення номінативних процесів у мові, а також аналізуються мотиваційні ознаки досліджуваних номінацій.

Ключові слова: лексико-семантичне поле, номінація, мотиваційна ознака.

Zagrebelna N. V. Nominative aspect of the lexical semantic field “water transport vessel” (based on the English nominations of cruise liners) – Article.

The given article deals with the investigation of the nominative peculiarities of the elements of the lexical semantic field “water transport vessel” based on the English nominations of cruise liners. Main trends in the study of nominative process in the language are being viewed; motivation features of the studied nominations are being analyzed.

Key words: lexical semantic field, nomination, motivation feature.

Статья посвящена изучению номинативных особенностей элементов лексико-семантического поля «водное транспортное средство» в английском языке на материале названий круизных лайнеров. Работа выполнена в рамках актуальных заданий лингвистической семантики (описание

полевой организации лексического состава языка) и ономастики (исследование онимов в семиотическом и лексикологическом аспектах) [4, с. 430].

Водный транспорт с давних времен и по сегодняшний день играет значительную роль в экономической и культурной жизни англоговорящих